

Motion till riksdagen 2009/10:C12

av **Carina Moberg m.fl. (s, v, mp)**
med anledning av prop. 2009/10:162

Ersättning vid expropriation

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår propositionen och begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag i enlighet med vad som anförs i motionen.

Motivering

I propositionen lämnas förslag som innebär höjningar av den ersättning som betalas vid expropriation och andra åtgärder där fastigheter tas i anspråk med tvång. Vidare föreslås att expropriationslagens presumtionsregel, som begränsar rätten till ersättning för s.k. förväntningsvärden, upphävs. Därigenom kommer ersättningen vid expropriation att bestämmas närmare fastighetens marknadsvärde och omfatta även den del av marknadsvärdet som beror på förväntningar om en ändring av fastighetens tillåtna användningssätt.

Regeringen föreslår även att det inte längre ska vara möjligt att göra något s.k. toleransavdrag från expropriationsersättningen eller från skadestånd enligt miljöbalken för miljöskada. I sådana fall ska ersättningen fortsättningsvis motsvara hela den ersättningsgilla skadan.

Slutligen föreslås att det ska göras ett schablonpåslag på expropriationsersättningen med 25 % av fastighetens marknadsvärde eller marknadsvärde-minskning. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2010.

Vi ställer oss avvisande till ett schablonpåslag på expropriationsersättningen med 25 %. Lagrådet har liksom flera tunga remissinstanser pekat på att förslagen kommer att leda till ökade kostnader för det allmänna, vilket kan inge betänkligheter vad gäller exempelvis möjligheterna att skydda orörd natur. Vi menar att den föreslagna förändringen kommer att försvåra arbetet med att få till stånd rimliga s.k. frivilliga överlåtelse utanför domstolarna.

Fel! Okänt namn

Skarp kritik mot regeringens förslag

Frågan har varit föremål för utredning (SOU 2008:99). På basis av utredningen föreslår regeringen att markägare ska få högre ersättning när mark exproprieras vid t.ex. järnvägsbygge, anläggning av naturreservat, byggande av bostäder m.m. I remissomgången framkommer synpunkter på brister i själva utredningsarbetet. Det gäller såväl bristande helhetsanalys som avsaknad av en konsekvensanalys som är giltig för hela landet. Glesbygdsverket anser sig av detta skäl inte ens kunna lämna ett remissvar.

Beträffande allmänna utgångspunkter för en ändrad ersättningsreglering anför flera remissinstanser, bl.a. Banverket och Vägverket, att förslaget kommer att leda till väsentligt ökade kostnader för att genomföra expropriationsföretag, vilket i sin tur får negativa konsekvenser för bl.a. infrastruktur-satsningar. Enligt Hyresgästföreningen Riksförbundet riskerar förslagen att drabba byggandet av nya bostäder och som en konsekvens därav leda till hyreshöjningar. Flera länsstyrelser framhåller att förslagen får negativa konsekvenser för skyddet av markområden.

Vad gäller ersättning utöver marknadsvärdet menar flera remissinstanser, däribland Svea hovrätt, Naturvårdsverket och SKL att förslaget bör avstyrkas eller är tveksamma till genomförandet.

Vi kan konstatera att nuvarande regler utgår från att markägaren ska få en ersättning som i princip, och i ekonomisk mening, sätter denne i samma situation som innan expropriationen. Reglerna är skrivna i ljuset av de omfattande samhällsbyggnadsprojekt som genomfördes på 1950- och 60-talen. Man menade att det inte var rimligt att privata fastighetsägare, utan att själva göra något, skulle dra nytta av den markvärdeökning som kunde förväntas när samhället byggde nya vägar, järnvägar, anlade tunnelbanor och köpcentrum m.m. Ta t.ex. förnyelsen av Stockholms city. T-centralen byggdes i ett öppet schakt och flera kvarter fick rivas för att stationen skulle kunna byggas.

Emellertid förändras samhället och nya frågeställningar infinner sig. Lagens syfte har i första hand varit att möjliggöra planering och utveckling främst för stat, kommun och landsting, men med tiden har den kommit att användas alltmer även för privata rättssubjekt, ofta drivna av vinstintresse. Med denna förändring kan det finnas motiv för modernare ersättningsregler.

Bristerna i utredningen som ligger till grund för propositionen erkänns dock också av regeringen. Bland annat ska förslaget om vinstindelning utredas på nytt. Även förslaget som gäller lantmäteriförrättning ska beredas vidare. Propositionen får anses vara ofullständigt skriven och det blir svårt att se de sammantagna effekterna av regeringens förslag.

Expropriationslagens ersättningsregler är som så mycket annat en avvägning mellan olika intressen, och naturligtvis ska privat äganderätt till mark ha ett starkt skydd. Som resonemanget ovan antyder kan det finnas skäl att stärka detta skydd genom att också förväntningsvärden får påverka ersättningen. Flera remissinstanser har påpekat att om man ska ge en ersättning för affektionsvärdet bör det göras en skälighetsbedömning från fall till fall.

Fel! Okänt namn på

Lagrådet anför i sitt yttrande att ”denna förstärkta äganderätt självklart kommer att leda till ökade kostnader för det allmänna, vilket kan inge betänkligheter exempelvis när det gäller möjligheterna att skydda orörd natur och intressanta kulturbyggnader”.

Vidare menar man att då expropriationslagens ersättningsbestämmelser ligger till grund för hur ersättningarna ska bestämmas vid tvångsinlösen i andra sammanhang utan att det uttryckligen framgår av författningstexterna, finns det skäl att räkna med att om löseskillingen och intrångsersättningen vid markinlösen ska bestämmas med ett 25-procentigt påslag så kommer det att utlösa krav på att detsamma ska gälla vid tvångsinlösen av minoritetsaktier.

Ändringar av detta slag innebär att det blir dyrare och därmed svårare att genomföra strukturrationaliseringar i svenskt näringsliv. Detta är en av flera frågeställningar som står obesvarade i propositionen.

Flera remissinstanser (t.ex. Vägverket) betonar även förslagets nya principiella inriktning på skadeståndsrätten. Propositionens förslag frångår den grundläggande principen att skadelidande ska försättas i samma ekonomiska situation som om den anledning som föranledde ersättningen inte inträffat.

Vi kan alltså se behovet av en modern lagstiftning men efterlyser en klarare redogörelse av förslaget och dess konsekvenser innan riksdagen tar ställning i denna fråga.

Stockholm den 7 april 2010

Carina Moberg (s)

Egon Frid (v)

Johan Löfstrand (s)

Hillevi Larsson (s)

Christina Oskarsson (s)

Jan Lindholm (mp)

Eva Sonidsson (s)

Gunnar Sandberg (s)

Fredrik Lundh Sammeli (s)